

REGIONALØKONOMISKE PERSPEKTIVER

Arbejdsmarked og erhverv i Østdanmark
frem til 2024

INDHOLD

- 3** Forord
- 4** København som vækstlokomotiv for Østdanmark
- 6** Stigende krav om uddannelse
- 8** Overskud af ufaglærte
- 10** Efterspørgsel på uddannet arbejdskraft
- 12** Brancher i vækst
- 15** Infrastrukturinvesteringer skaber vækstpotentiale
- 17** Metode
- 18** Kort over beskæftigelse i Østdanmark

FORORD

Østdanmark vil i de kommende 10 år være centrum for anlægs- og renoveringsprojekter for 140 mia. kr. Det gælder investeringer i forhold til bl.a. metro, jernbane og sygehuse samt Femern Bælt-forbindelsen. Projekterne vil skabe masser af aktivitet og give mulighed for at skaffe unge og ledige en plads på fremtidens arbejdsmarked.

Infrastrukturinvesteringerne vil skabe arbejdspladser inden for en lang række brancher, og der vil blive efterspurgt mange typer af arbejdskraft lokalt og regionalt. Projekterne er derfor en gylden mulighed for at give bl.a. ufaglærte faglige kvalifikationer og kompetencer, så arbejdskraften er klædt på til kravene på arbejdsmarkedet, også når projekterne er færdige.

Region Hovedstaden og Region Sjælland har et fælles integreret arbejdsmarked med stor mobilitet og gensidig afhængighed, hvor 115.000 personer dagligt pendler mellem de to regioner. Tilsammen udgør hele Østdanmark landets mest fleksible og mobile arbejdsmarked. Det er en rammebetingelse, vi skal støtte op om.

De kommende år vil der være udfordringer, der skal overvindes. Regionalt kan de udfordringer se forskellige ud. Men for at takle dem og sikre optimale betingelser for vækst og beskæftigelse, er det nødvendigt at se på Østdanmark samlet.

Vi har sammen set på udsigterne i en fremskrivning til 2024. Allerede nu kan vi se, at arbejdsmarkedet vil få et overskud af ufaglærte, som vokser sig større år for år. Udfordringen bliver at uddanne denne gruppe, så

vi i 2024 undgår at stå med en stor gruppe, der ikke er arbejde til.

Fremskrivningen peger på, at op mod 54.000 ufaglærte kan stå uden et job i Østdanmark i 2024. Det er en ubalance, vi skal udligne, hvis vi skal sikre vækst og velfærd.

Denne pjece er baseret på en omfattende rapport, udarbejdet i det 'tværregionale analyseprojekt i Østdanmark', og den angiver væsentlige sigtelinjer for udviklingen i Østdanmark de kommende år. Analysen viser, at Østdanmark har flere styrkepositioner, som er med til at give et godt afsæt for den fremtidige erhvervsudvikling og udvikling på arbejdsmarkedet.

Resultaterne skal ses som et element i den løbende drøftelse af den regionale beskæftigelses- og erhvervspolitiske indsats, hvor fokus er på de strukturelle forhold og langsigtede perspektiver for udviklingen i hele Østdanmark.

Som regionsrådsformænd glæder vi os til at tage denne viden med os i vores daglige arbejde. Både hver for sig, men også i fællesskab.

God læselyst

*Vibeke Storm Rasmussen, Regionsrådsformand,
Region Hovedstaden*

*Steen Bach Nielsen, Regionsrådsformand,
Region Sjælland*

KØBENHAVN SOM VÆKSTLOKOMOTIV FOR ØSTDANMARK

Arbejdspladser, eksporterhverv og befolkningen vil ifølge fremskrivninger i stigende grad centrere sig omkring København. Det giver positive effekter i Region Sjælland, som dog har en række vækst-udfordringer. Som samlet område har Østdanmark stort vækstpotentiale.

16,9%

København forventes at få landets mest markante befolkningstilvækst på 16,9 % fra 2010 til 2024. Region Hovedstaden kan regne med en stigning på 8,2 % og Region Sjælland med et fald på 0,6 %.

Region Sjælland og Region Hovedstaden forsyner hinanden med henholdsvis arbejdskraft og arbejdspladser og udgør det mest mobile og fleksible arbejdsmarked i Danmark. Tilsammen har regionerne et stærkt vækstpotentiale, men for at udnytte det, skal der være sammenhæng mellem det fremtidige udbud af arbejdskraft og de kommende arbejdspladser.

Regionale forskelle i alder og uddannelse

Region Hovedstaden og især landsdelen København By (se faktaboks side 17) oplever en støt befolkningstilvækst. Tidligere flyttede folk ud af byen efter endt uddannelse, men flere og flere vælger i dag at blive boende i byen, bl.a. fordi arbejdspladserne i stigende grad har koncentreret sig i og omkring København, og også forventes at gøre det fremover. Frem til 2024 vil man kunne forvente en befolkningstilvækst på 140.000 menne-

sker, hvor både indvandring og øget fertilitet forventes at bidrage til væksten. Anderledes ser mønsteret ud i Region Sjælland, hvor de unge flytter væk, og befolkningsantallet forventes i samme periode at falde med 5.000 mennesker.

På den uddannelsesmæssige front er der store variationer i Østdanmark. Region Hovedstaden har historisk haft mange arbejdspladser inden for videnstunge erhverv og har qua sine mange uddannelsesinstitutioner haft et stort udbud af højtuddannet arbejdskraft. Region Sjælland har en stærk tradition for landbrug, industri og servicefag og beskæftiger derfor et stort antal faglærte samt mennesker med korte videregående uddannelser.

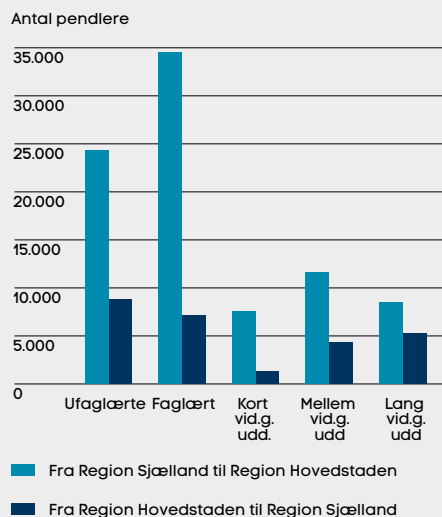
Et gensidigt afhængighedsforhold

For at opnå vækst og udnytte vækstpotentialet i Østdanmark er det nødvendigt at have et tilstrækkeligt udbud af kvalificeret arbejdskraft. Det er altså ikke nok, at der er personer nok i arbejdsstyrken til at dække antallet af arbejdspladser. Hvis arbejdsgiveren ønsker høj produktivitet, må medarbejderne også besidde de rette kvalifikationer og kompetencer.

FIGUR 1

Pendling mellem Region Sjælland og Region Hovedstaden i 2010 fordelt på uddannelsesgrupper

I figur 1 ses afhængighedsforholdet mellem de to regioner tydeligt i forhold til det store antal personer, der dagligt pendler mellem de to regioner. I Region Hovedstaden er der ikke nok faglært arbejdskraft, og i Region Sjælland er der for få arbejdspladser til de faglærte. Tendensen gør sig gældende for en række brancher. De to regioner supplerer hinanden med hhv. arbejdskraft og arbejdspladser og fungerer som ét samlet arbejdsmarked.

Den udbredte pendling mellem Region Hovedstaden og Region Sjælland afspejler, at Østdanmark skal ses som et samlet arbejdsmarked. Antallet af pendlere er steget støt siden 1996, og næsten 115.000 personer pendler nu dagligt mellem de to regioner. I 2024 forventes tallet at være steget med 2 %, fordi der kommer flere i arbejdsstyrken med en lang videregående uddannelse, og at de traditionelt pendler længere end andre. I 2010 pendlede næsten 27.000 personer til Region Sjælland, mens næsten 86.500 pendlede til Hovedstadsregionen. Som figur 1 viser, foregår pendlingen primært fra Region Sjælland til Region Hovedstaden, men byer med videnstunge erhverv som bl.a. Kalundborg, Roskilde og Køge tiltrækker også medarbejdere fra hovedstaden.

En fælles udfordring

Til trods for regionernes forskelligheder har de ifølge fremskrivningerne en fælles udfordring. Som figur 2 viser, supplerer regionerne hinanden med arbejdskraft og arbejdspladser, men begge regioner vil have et betydeligt overudbud af ufaglært arbejdskraft i 2024.

For at udnytte vækstpotentialet optimalt må udbud og efterspørgsel på arbejdskraft matche hinanden. Det kan man gøre ved at opkvalificere arbejdsstyrken.

5,3%

I Region Hovedstaden vokser arbejdsstyrken med 5,3 % – ca. 57.000 mennesker, mens antallet i Region Sjælland falder med 7,9 % – ca. 38.000 mennesker fra 2010 til 2024.

5,6%

Der forventes en stigning på 5,6 % svarende til 50.000 arbejdspladser i Region Hovedstaden frem til 2024. Erhvervsudviklingen forventes primært i København by med en stigning på 10 % eller over 40.000 arbejdspladser. I Region Sjælland forventes der en beskeden stigning på 0,6 % eller 2.000 arbejdspladser.

FIGUR 2

Balancen mellem udbud af arbejdskraft og antal arbejdspladser i regionerne i 2024, fordelt på uddannelsesgrupper

	Region Hovedstaden	Region Sjælland
Ufaglærte	+ 22.930	+ 27.560
Faglærte	- 29.065	+ 29.113
Kortere videregående	- 5.277	+ 6.640
Mellemlange videregående	- 5.957	+ 5.156
Lange videregående	+ 2.760	+ 193

+ overskud af arbejdskraft - underskud af arbejdskraft

STIGENDE KRAV OM UDDANNELSE

De seneste år har Østdanmark, trukket af Region Hovedstaden, klaret sig bedre end resten af landet, målt på flere økonomiske parametre. De kommende år forventes tendensen at fortsætte, og hvis vækstpotentialet skal udnyttes, må den rette arbejdskraft være tilgængelig for arbejdsgiverne.

54.000

I fremtiden forventer man, at efterspørgslen på faglært arbejdskraft falder markant, og at der i 2024 vil være et overudbud på 54.000 ufaglærte.

Overudbuddet er baseret på det samlede antal beskæftigede i Østdanmark og medregner dem, der pendler ind og ud af regionen. Det giver et andet tal, end når man opgør på arbejdspladser.

Den strukturelle udvikling på arbejdsmarkedet gør, at der forsvinder flere ufaglærte job, end der skabes i Østdanmark.

Efterspørgslen på uddannet arbejdskraft forventes at stige støt frem til 2024, mens det samlede antal personer med en faglært eller en videregående uddannelse vil stagnere i samme periode. Den manglende tilbøjelighed til at uddanne sig forventes at resultere i en ubalance mellem udbud og efterspørgsel på arbejdskraft i Østdanmark.

Investeringer øger efterspørgsel på kvalificeret arbejdskraft

De fleste arbejdspladser i Østdanmark ligger i Region Hovedstaden, hvor især København By har haft en højere vækst end resten af landet siden 1996. Under højkonjunkturen var der mangel på kvalificeret arbejdskraft. Men efter finanskrisen ser billedet anderledes ud, og alle typer arbejdskraft kan i dag risikere ledighed. Når der kommer gang i økonomien, tyder alt dog på, at der vil blive skabt arbejdspladser i Østdanmark, så uddannet arbejdskraft igen risikerer at blive en mangelvare.

En række store investeringer i infrastruktur og byggeri, der skal gennemføres inden for de næste 10-15 år, vil påvirke efterspørgslen på arbejdskraft. Inden for bygge- og anlægsprojekterne vil der komme stor efterspørgsel

på både ufaglært og uddannet arbejdskraft. Der vil især komme stor efterspørgsel på ingeniører, teknikere, faglærte og specialiserede ufaglærte, ligesom der bliver brug for højtuddannet arbejdskraft til at styre de store projekter.

Investeringerne vil have en række afledte effekter, der vil skabe mange arbejdspladser for underleverandører i handel og servicefag. I alt forventer man, at de direkte og afledte effekter af infrastrukturinvesteringerne vil skabe arbejdspladser svarende til 8.850 job.

Højtuddannede driver jobskabelsen

Udover et stigende behov for højtuddannet arbejdskraft inden for bygge- og anlægsprojekterne forventes en generel stigning i efterspørgslen på højtuddannet arbejdskraft inden for næsten alle brancher. Personer med en lang videregående uddannelse forventes at stå for 87 pct. af den samlede jobskabelse i Østdanmark.

Brancher i den private og offentlige sektor, som har haft en historisk stor andel af faglært og ufaglært arbejdskraft, vil fremadrettet efterspørge mere kvalificeret arbejdskraft. Det stigende krav om uddannelse forventes at medføre en fælles udfordring for de østdanske regioner. Som figur 3 viser, vil ændringerne i både udbuddet af og efterspørgslen efter de forskellige typer arbejdskraft medføre, at

der i 2024 vil være et overudbud på 54.000 ufaglærte. Fremskrivningerne peger på, at de overskydende ufaglærte vil fordele sig på 12.000 i Region Sjælland, mens der vil være hele 42.000 i Region Hovedstaden. I de øvrige hoveduddannelseskategorier forventes der at være nogenlunde balance mellem udbud og efterspørgsel, når man ser på regionerne som et samlet arbejdsmarked. Isoleret set vil Region Sjælland mangle arbejdskraft med korte, mellemlange og især lange videregående uddannelser.

Uddannelse øger produktiviteten

Overudbuddet af ufaglærte er ikke ensbetydende med, at alle 54.000 personer bliver ledige. Men det viser, at udbuddet af arbejdskraft ikke besidder de kvalifikationer, som erhvervslivet i Østdanmark forventes at efterspørge. De ufaglærte kan, ligesom under højkonjunktoren, substituere andre faggrupper, hvor der er mangel på arbejdskraft.

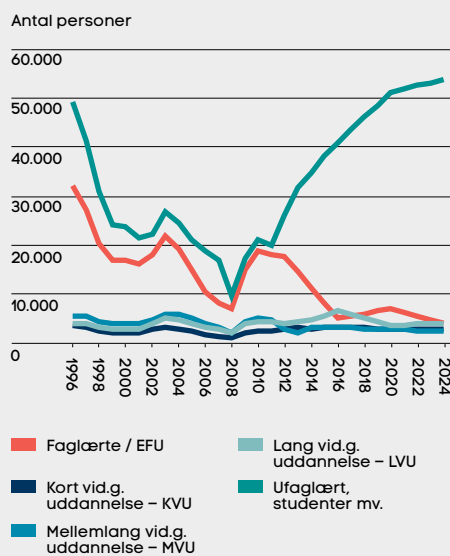

Men når virksomhederne skal omstille sig, er det typisk de ufaglærte, som først bliver afskediget, hvilket også har været tilfældet i årene efter konjunkturumslaget i 2008, hvor det mest var ufaglærte arbejdspladser, som blev nedlagt.

Den ubalance fremskrivningerne viser, kan indikere en overhængende risiko for, at virksomhederne ikke kan få den arbejdskraft, de har brug for på lang sigt. Konsekvenserne kan blive, at produktivetsniveauet ikke kan opretholdes, eller at virksomhederne flytter hen, hvor de kan finde arbejdskraft med de rette kvalifikationer.

FIGUR 3

Balance mellem udbud af arbejdskraft og beskæftigede i Østdanmark fra 1996 til 2024

“Vi kan ikke ændre på de erhvervsstrukturer, der får virksomheder til at flytte deres produktion til lande med billigere arbejdskraft. Derfor bliver vi her i landet nødt til at have smart arbejdskraft. Men det er ikke alle medarbejdere, som kan følge med på det høje produktivetsniveau, som arbejdsmarkedet kræver. Konsekvensen er, at arbejdsmarkedet bliver mindre rummeligt, fordi virksomhederne ganske enkelt ikke har råd til at betale de relativt høje mindstelønninger til medarbejdere, der ikke er højproduktive.”

*Lisbeth Pedersen,
Afdelingsleder for Beskæftigelse og Integration,
Det Nationale Forskningscenter for Velfærd*

OVERSKUD AF UFAGLÆRTE

Der nedlægges arbejdspladser, som traditionelt har været besat af ufaglærte, og Østdanmark risikerer at stå med et overskud af ufaglært arbejdskraft på 54.000 personer i 2024.

I 2024 forventes der at være næsten lige mange personer i og uden for arbejdsstyrken i Østdanmark. For at opretholde velfærden, er det derfor vigtigt med høj beskæftigelse og et tilstrækkeligt udbud af kvalificeret arbejdskraft. Men for at kunne tilpasse arbejdsstyrken er det nødvendigt at vide, hvilke udfordringer den fremtidige udvikling i arbejdsstyrken forventes at give.

Udvikling i arbejdsstyrken

Antallet af faglærte forventes at falde med cirka tre procentpoint til at udgøre 27 % af arbejdsstyrken i 2024. Men selvom andelen af faglærte bliver mindre, forventes stadig et overudbud på 4.000 i 2024. Imens stiger antallet af personer med videregående uddannelser – både korte, mellemlange og lange. De forventes i 2024 at udgøre 40 % af den samlede arbejdsstyrke mod 36 % i 2010.

Antallet af ufaglærte er faldet over en længere periode og udgør nu 35 % af den samlede arbejdsstyrke i Østdanmark. Fremskrivningen peger på, at udviklingen vil gå i stå, og som figur 4 viser, forventes andelen af ufaglærte at være næsten uændret i 2024. Til den tid vil udbuddet af jobs til ufaglærte til gengæld være faldet drastisk, og hvis der ikke gribes ind, risikerer Østdanmark at få et stort overudbud af ufaglærte.

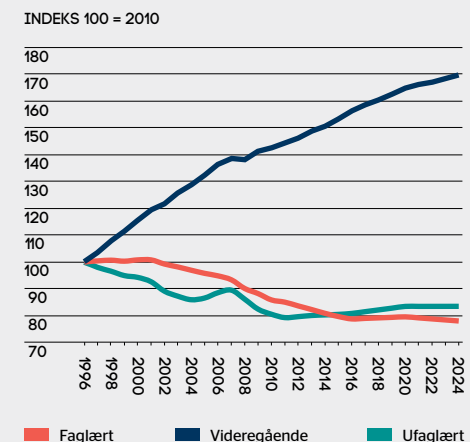
“Der vil altid være brug for ufaglærte, men behovet er faldende, og mange af de opgaver, man bruger ufaglærte til, kan løses meget

billigere i andre lande, hvor lønomkostningerne er lavere. Derfor er det nødvendigt at sørge for, at så mange unge som muligt kommer videre i uddannelsessystemet. Det er svært at forudsige præcis, hvilke uddannelser der vil blive efterspørgsel på ud i fremtiden. Så det vigtigste er, som jeg ser det, at de unge overhovedet får en uddannelse.”

*Hans Hummelgård,
beskæftigelsesforsker ved Det Nationale Analyse
og Forskningsinstitut for Kommuner og Regioner*

FIGUR 4

Indekseret udvikling i Østdanmarks arbejdsstyrke fordelt på uddannelse fra 1996 til 2024

Regionale forskelle i beskæftigelsesmuligheder for ufaglærte

Inden for enkelte brancher som handel, hotel og restauration forventes antallet af ufaglærte job at stige de kommende år. Men ellers sker der et generelt fald, og brancher, der traditionelt har beskæftiget et højt antal ufaglærte, efterspørger nu mere uddannet arbejdskraft. Det ses for eksempel i de sociale institutioner og inden for transport- og rejsesektoren. Som figur 5 viser, vil nedskæringerne på ufaglærte medarbejdere i disse sektorer især kunne mærkes i Region Sjælland.

Potentialer for ufaglærte

En række store offentlige investeringer i infrastruktur og byggeri vil skabe jobmuligheder for ufaglærte de næste 15 år. Men for at kunne udnytte beskæftigelsesmulighederne, skal de ufaglærte have kompetencer inden for bygge- og anlægsarbejde. Det kan blive en udfordring at skaffe arbejdskraften lokalt, og derfor kan det være nødvendigt at tænke ud over kommunale og regionale grænser, når arbejdskraften skal findes. Når byggeprojekterne er afsluttede om 10-15 år, forventes der at opstå en ny regional udfordring. Denne gang består den i at skaffe arbejdspladser til eller omskole de mange, der har været beskæftiget på bygge- og anlægsprojekterne.

Hvis der sættes ind med målrettet uddannelse nu, kan den lokale beskæftigelse på bygge- og anlægsprojekterne øges. Dermed kan hele regionens kompetenceniveau løftes, og det kolossale potentiale i at løfte ufaglærte til bl.a. faglært arbejdskraft indfries. På den måde vil man kunne imødekomme en del af den uddannelsesmæssige udfordring, der vil komme, når projekterne er hørt op.

UFLAGLÆRT

Ufaglærte defineres som personer, der har grundskole, ukendt uddannelse eller gymnasial uddannelse som højest fuldførte uddannelse. For eksempel medregnes studerende, der har studiejob, som ufaglærte. Derfor er der stor forskel på ufaglærtes uddannelsesniveau, personlige kompetencer og forudsætninger for at varetage et job, samt deres tilknytning til arbejdsmarkedet.

FIGUR 5

Udvikling i beskæftigelsen for ufaglærte fra 2010 til 2024

De fem erhverv med størst andel ufaglærte i 2010 – Region Sjælland	Udvikling fra 2010 til 2024	De fem erhverv med størst andel ufaglærte i 2010 – Region Hovedstaden	Udvikling fra 2010 til 2024
Handel	+13 %	Handel	+15 %
Sociale Institutioner	-18 %	Sociale Institutioner	-1 %
Transport	-16 %	Transport	-8 %
Rejsebureauer, rengøring og operationel service	-20 %	Rejsebureauer, rengøring og operationel service	-5 %
Bygge og anlæg	+1 %	Hotel og restauration	+3 %

EFTERSPØRGSEL PÅ UDDANNET ARBEJDSKRAFT

På lang sigt forudsætter væksten i Danmark et stigende udbud af højtuddannet arbejdskraft. Det er derfor vigtigt at sikre tilstrækkelig uddannet arbejdskraft til både den private og den offentlige sektor.

31%

Efterspørgslen på medarbejdere med lange videregående uddannelser forventes at stige 31 %, mens behovet for faglærte forudses at falde med 4 %.

Der er gennem årtier sket en løbende opkvalificering af arbejdsstyrkens uddannelsesniveau og ifølge fremskrivningerne forventes efterspørgslen på arbejdskraft med lange videregående uddannelser at stige med 31 % frem til 2024.

Ca. 56 % af alle med videregående uddannelse i Østdanmark arbejder i den private sektor (2010). Trods en stigning i antal forventes andelen i 2024 at falde til ca. 53 %. De brancher, der i dag beskæftiger flest med en lang videregående uddannelse, forventes de kommende år at ansætte endnu flere. Det skyldes blandt andet, at mange job kræver en højere uddannelsesgrad end tidligere.

“Undersøgelser peger på, at der er gevinster at hente ved at få mere højtuddannet arbejdskraft ud i de private virksomheder. Men barrierer som afstand og kulturforskelle kan gøre det svært for virksomheder at tiltrække højtuddannet arbejdskraft. Det er altså en udfordring at sikre tilstrækkeligt mange højtuddannede og samtidig sørge for, at de højtuddannede ikke bliver en homogen gruppe, der udelukkende centrerer sig i hovedstadsområdet.”

*Lisbeth Pedersen,
Afdelingsleder for Beskæftigelse og Integration,
Det Nationale Forskningscenter for Velfærd*

FIGUR 6

Erhverv med flest beskæftigede med lange videregående uddannelser

5 enkelterhverv med flest beskæftigede med LVU i 2010 – Region Sjælland	Stigning fra 2010 til 2024	5 enkelterhverv med flest beskæftigede med LVU i 2010 – Region Hovedstaden	Stigning fra 2010 til 2024
Undervisning	19,6 %	Offentlig administration, forsvar og politi	51,3 %
Sundhedsvæsenet	44,4 %	Undervisning	25,2 %
Offentlig administration, forsvar og politi	53,5 %	Rådgivning	18,6 %
Rådgivning	14,4 %	Sundhedsvæsenet	42,6 %
Forskning og udvikling	0,1 %	Finansiering og forsikring	13,4 %
Offentlige erhverv	34 %	Offentlige erhverv	40 %
Privat erhverv	27 %	Private erhverv	24 %

Mange arbejdspladser til personer med videregående uddannelser forventes skabt inden for offentlige erhverv. Personale inden for ældresektoren, daginstitutioner, rengøring, kontorfunktion osv. skal have en uddannelse for at leve op til nutidens arbejdsgivers krav. Dertil kommer, at en stor generation af offentlige ansatte går inden for en årrække på pension. De forventes erstattet af personer med et højere uddannelsesniveau.

Som figur 6 viser, forventes stigningen i antallet af personer med en lang videregående uddannelse at blive størst i den offentlige sektor – en stigning på 25.000 personer.

Inden for det private ser det ud til, at antallet af ansatte med lange videregående uddannelser vil stige med 19.000 personer frem til 2024. På den måde er beskæftigelsen for højtuddannede i høj grad afhængig af væksten i det offentlige.

Uddannelse er nødvendig

Behovet for uddannelse stiger på alle niveauer af det danske arbejdsmarked. Men efterspørgslen på arbejdskraft med lange, videregående uddannelser øges mest i Østdanmark. Der ses også en markant stigning i efterspørgsel på medarbejdere med mellem-lange videregående uddannelser som skolelærere, pædagoger og sygeplejersker, samt

på medarbejdere med korte, videregående uddannelser inden for handel, privat service og i det offentlige.

Efterspørgslen på uddannet arbejdskraft ser alt i alt ud til at blive stor. En måde at imødekomme den på er at opkvalificere overudbuddet af ufaglærte. Men der vil være behov for at opkvalificere på alle niveauer, så både ufaglærte, faglærte, personer med korte, mellemlange og lange videregående uddannelser bliver endnu mere kompetente.

“Mange af de ufaglærte har haft svært ved det klassiske skolesystem, så man kan ikke bare sige, at de ufaglærte skal tage længere videregående uddannelser, fordi det er det, vi har brug for. I stedet må vi arbejde på en opkvalificering af hele arbejdsstyrken, så der bliver plads til de ufaglærte inden for de fag, som måske kun kræver en kortere faguuddannelse. Men det er også nødvendigt at kigge på, hvordan vi kan motivere ufaglærte til uddannelse, og her mener jeg, at det er nødvendigt at videreudvikle læringsformer, der appellerer til de ikke-boglige.”

*Hans Hummelgård,
Beskæftigelsesforsker ved Det Nationale Analyse
og Forskningsinstitut for Kommuner og Regioner*

40%

I det offentlige forventes en stigning i beskæftigelsen, for personer med lange videregående uddannelser – 40 % i Region Hovedstaden og 34 % i Region Sjælland. Inden for det private ses en mindre stigning på 34 % i Region Hovedstaden og 27 % i Region Sjælland.

BRANCHER I VÆKST SKABER EFTERSPØRGSEL PÅ ARBEJDSKRAFT

Konjunkturukslaget har skabt nedgang i de fleste brancher, men det begynder at se en anelse lysere ud. På lang sigt forventes der fremgang i den danske produktivitet, eksport og vækst – også i Østdanmark.

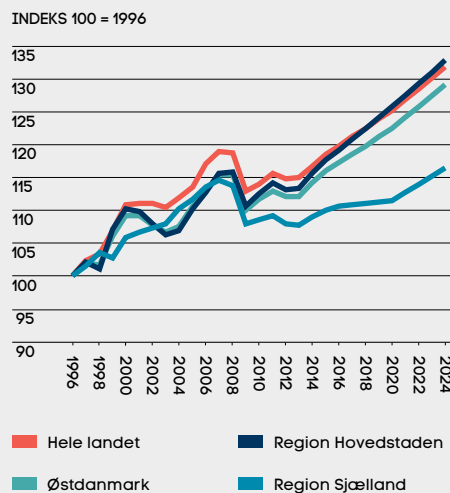
22%

I Region Hovedstaden forventes produktiviteten at stige med 22 % frem til 2024. Produktiviteten i Region Sjælland vil i samme periode stige 7 %.

I 2008, da finanskrisen indtraf, blev næsten samtlige brancher i Østdanmark ramt af nedgang i antal arbejdspladser, produktion og bruttoværditilvækst. Bygge- og anlægsbranchen, industrien og de primære erhverv er konjunkturfølsomme og har været særligt hårdt ramt. Nu er der tegn på, at det begynder at gå fremad igen, og frem til 2024 forventes bruttoværditilvæksten i Østdanmark at stige i en række brancher.

Udviklingen i bruttotilvæksten for Østdanmark har siden 1996 fulgt landsgennemsnittet. På lang sigt viser fremskrivningerne større vækst i Region Hovedstaden, og de regionale forskelle i Østdanmark forventes at blive øget yderligere. Størstedelen af de Østdanske arbejdspladser ligger i og omkring København. De kommende år vil erhvervsudviklingen i København trække hele Østdanmark, og en stor andel af de ca. 50.000 arbejdspladser, som forventes skabt i Østdanmark, vil komme i København.

FIGUR 7
Udvikling i bruttoværditilvæksten fra 1996 til 2024

Østdanmark eksporterer mest

Eksport udgør 40 % af produktionen i de private erhverv og får stadig større betydning for dansk økonomi. Fra 1996 til 2008 har der været stabil vækst i Østdanmarks eksporterhverv, som i dag udgør 50 % af landets samlede eksport. Under finanskrisen har man set et drastisk knæk på eksportens udviklingskurve, men den er allerede nu omtrent på samme niveau som inden krisen. Fremskrivningerne peger på, at eksporten vil stige med 31 % frem til 2024 – særligt inden for transport, medicinalindustrien og vidensservice.

Øget produktivitet skal sikre konkurrenceevnen

Det er en udfordring for eksporterhvervene, at den danske produktion har høje omkost-

13%

Frem til 2024 regner man med et fald på 13 % i bruttoværditilvækst inden for fremstillingserhverv. Faldet er størst i Region Sjælland med 24 %, mens Region Hovedstaden vil opleve et fald på 8 %.

ninger. For at sikre international konkurrencedygtighed er det derfor nødvendigt med et højt produktivitsniveau. Under højkonjunkturen var der fuld beskæftigelse og få ledige hænder på arbejdsmarkedet. Produktionen var stigende, men produktiviteten var stagnerende eller faldende, fordi virksomhederne ikke formåede at øge værdiskabelsen pr. arbejdstime. Medarbejdere, der ikke helt matchede virksomhedernes behov for kva-

lifikationer, er en af flere forklaringerne på, hvorfor produktiviteten i en årrække ikke steg.

Efter finanskrisen er der imidlertid sket en stigning i produktiviteten. Det skyldes bl.a., at mange virksomheder efterfølgende har tilpasset deres omkostningsstrukturer. Inden for fremstilling og primære erhverv kan for eksempel anvendelse af ny teknologi, in-

19%

Inden for offentlig og privat service forventes bruttoværditilvæksten at stige sammenlagt 19 % for Østdanmark. Stigningen er mest markant i Region Hovedstaden med i alt 21 % mod Region Sjællands 13 %.

BRUTTOVÆRDITILVÆKST

Bruttoværditilvækst er værdien af den samlede produktion fratrasket vareforbruget i produktionen. Man kan øge bruttoværditilvæksten ved at ansætte flere medarbejdere, der kan bidrage til at hæve produktionen. Eller man kan øge produktiviteten ved, at samme antal medarbejdere producerer mere effektivt. Produktiviteten kan påvirkes via arbejdskraftens kompetenceniveau, forsknings- og uddannelsesaktiviteter, anvendelse af ny teknologi og investeringer.

37%

Der forventes en stigning i bruttoværditilvækst på 37 % for bygge- og anlægsbranchen i Østdanmark fra 2010 til 2024 – 37 % i Region Hovedstaden og 36 % i Region Sjælland.

vesteringer i produktionsapparatet og ikke mindst afskedigelse af medarbejdere øge produktiviteten. En anden forudsætning for at sikre produktivitetstigninger er et tilstrækkeligt udbud af arbejdskraft, så arbejdsgiverne kan ansætte den rigtige og mest kvalificerede arbejdskraft.

“En stor del af industriproduktionen er blevet outsourcet til lande med lave lønninger, og siden har Danmark opdyrket sine kompetencer inden for videns- og serviceerhverv. Derfor er det også her, produktiviteten er høj. Men det er ikke en holdbar vækststrategi, at alle skal have lange videregående uddannelser. Tværtimod er det virksomheder, der bevarer en bredt sammensat medarbejdergruppe, som viser sig at være konkurrencedygtige, fordi de både har den faglige, praktiske og tekniske kompetence.”

*Torben M. Andersen,
Professor i Økonomi ved Aarhus Universitet*

Næsten 50 % af Danmarks produktion ligger i Østdanmark, og heraf kommer 70 % af produktionen fra Region Hovedstaden.

Region Hovedstaden forventes at øge sin produktivitet med 22 % frem til 2024, mens Region Sjælland kan forvente en stigning på 7 %. Forskellene i regionernes produktivitet hænger sammen med forskellene i erhvervs-sammensætning samt de regionale forskelle i uddannelsesniveau, produktionsapparat og investeringer. Udfordringen for Østdanmark bliver fremadrettet at sikre produktivitet på et konkurrencedygtigt niveau.

Eksplodiv vækst i byggeri og service

Bygge- og anlægsbranchen kan forvente den største bruttoværditilvækst fra 2010 til 2024 på 37 % for hele Østdanmark. Væksten skyldes forventningen om øget produktivitet, men også øget beskæftigelse, som bl.a. kommer fra de store infrastrukturinvesteringer, staten har foretaget. Den stejle stigning skal dog også ses i lyset af, at byggebranchen under finanskrisen har været på et absolut lavpunkt.

Den mest betydningsfulde udvikling i bruttoværditilvæksten for Region Hovedstaden er stigningen inden for privat og offentlig service, som forventes at stige med henholdsvis 23 % og 13 % til en samlet værdi af 87 mia. kr. I Region Sjælland opleves den samme tendens, og serviceerhvervene er dermed en central drivkraft for den fremtidige vækst i Østdanmark.

Selvom der i Østdanmark forventes et samlet fald på 13 % i fremstillingserhvervene, vil andre brancher, som bl.a. medicinalindustrien, finansiering og forsikring, rådgivning, telekommunikation og it- og informationstjeneste opleve vækst i bruttoværditilvæksten.

Der er stor forskel på udviklingen i de to regioner. Væksten forventes at være mere markant i Region Hovedstaden, og nedgangen inden for fremstillingserhverv forventes også her at blive betydeligt mindre end i Region Sjælland.

INFRASTRUKTUR- INVESTERINGER SKABER VÆKSTPOTENTIALE

Investeringer som Femern Bælt, Metro Cityringen, udvidelsen af jernbanenettet samt udbygning af en række sygehuse skaber en række vækstmuligheder. Men en optimal udnyttelse af mulighederne forudsætter adgang til kompetent arbejdskraft.

Staten har besluttet at investere i en række store bygge- og anlægsprojekter, som skal forbedre infrastrukturen i Østdanmark. Generelt vil investeringerne øge efterspørgslen på ingeniører, teknikere og andre højtuddannede, blandt andet til at varetage projekt- og økonomistyring, kommunikation og ledelse. Til byggeprojekterne vil der især komme efterspørgsel på en bred vifte af faglært arbejdskraft, mens der til anlægsprojekterne efterspørges en stor andel ufaglærte. I alt forventes en direkte beskæftigelseseffekt på 4.500 arbejdspladser årligt i en tiårig periode

i Østdanmark. Som figur 8 viser, vil den direkte efterspørgsel på arbejdskraft til bygge- og anlægsprojekterne toppe omkring 2015 og derefter falde i takt med, at projekterne afsluttes.

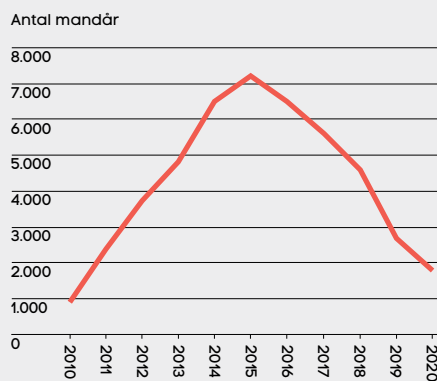
Udover de arbejdspladser, der opstår i direkte forbindelse med bygge- og anlægsprojekterne, vil investeringerne indirekte skabe arbejdspladser i en række andre brancher. Underleverandører vil få store bestillinger, og en øget beskæftigelse vil typisk øge forbruget af varer og serviceydelser. Man forventer, at de afledte effekter af investeringerne vil have lige så stor beskæftigelsesmæssig effekt som de direkte effekter. Tilsammen kan der skabes cirka 8.850 arbejdspladser om året i Østdanmark.

Det kan blive en logistisk udfordring at skaffe tilstrækkelig arbejdskraft til bygge- og anlægsprojekterne lokalt. Derfor er det vigtigt allerede nu at opkvalificere arbejdsstyrken i Østdanmark.

FIGUR 8

Direkte efterspørgsel på arbejdskraft som følge af infrastrukturinvesteringerne i Østdanmark

Risiko for mangel på kvalificeret arbejdskraft

Store dele af bygge- og anlægsarbejdet vil foregå sideløbende, og det bliver en logistisk udfordring at skaffe tilstrækkelig, kompetent arbejdskraft lokalt i Østdanmark. Der kan i perioder opstå mangel på både uddannet arbejdskraft som teknikere og ingeniører, men også ufaglært arbejdskraft. Der vil være efterspørgsel på ufaglærte med specifikke kompetencer, og det bliver en udfordring at opdyrke de rette kompetencer, så de ufaglær-

100%

Infrastrukturinvesteringernes afledte effekter vil skabe en ekstra beskæftigelseseffekt på 100 %.

te kan besætte de jobs, der udbydes inden for eksempelvis jord- og betonarbejde.

For at udnytte Østdanmarks vækstpotentiale bedst muligt, er det nødvendigt at øge arbejdsstyrken uddannelsesniveau, så man kan finde den fornødne arbejdskraft lokalt. Det er ikke alene de ufaglærte, hvis uddannelsesniveau skal øges. Der skal en generel opkvalificering til på alle niveauer.

Infrastrukturinvesteringer kan skabe langsigtet vækst

De mange infrastrukturprojekter vil skabe masser af aktivitet. Men det er ikke sikkert, at regionerne automatisk får del i væksten. Der er en reel risiko for, at de nødvendige kompetencer ikke er til stede i tilstrækkelig grad. Gøres der ikke noget, vil entreprenørerne, der skal bygge tunnel, sygehuse, veje og metro, være nødt til at hente arbejdskraften andre steder end i Østdanmark.

STORE OFFENTLIGE ANLÆGSPROJEKTER

- Ny fast forbindelse over Femern Bælt
- Ny 15,5 km lang Metro Cityring under det centrale København og Frederiksberg
- Udvidelse og modernisering af jernbanenettet i Hovedstadsområdet og på Sjælland
- Udvidelse og modernisering af motorvejsnettet i Hovedstadsområdet og på Sjælland
- Opførelse af nye sygehuse og modernisering og udvidelse af en række eksisterende sygehuse i Hovedstadsområdet og på Sjælland
- Nyt statsfængsel på Nordfalster

De store bygge- og anlægsprojekter forventes efter deres afslutning at skabe varig vækst og arbejdspladser.

“Infrastruktur, der styrker international tilgængelighed, som for eksempel Femernforbindelsen, indebærer næsten altid flere arbejdspladser. Ved at mindske afstanden mellem storbyregioner, som f.eks. København og Hamborg, opstår der nye muligheder for stordriftsfordele og specialisering. Det gør et område mere attraktivt for investorer og virksomheder.

Trafikale knudepunkter vil generelt også tiltrække sig udenlandsk opmærksomhed. Det så vi med Øresundsbroen, der har tiltrukket en række internationale hotelkæder, som pludselig så et potentiale i regionen. Hotelterne tiltrækker kongresser og andre aktiviteter, og på den måde skaber infrastruktur, der styrker knudepunkter og storbyområder, ofte vækst, dynamik og jobs.”

*Christian Wichmann Matthiessen,
Professor i geografi*

METODE

Udviklingen, der er skitseret i pjecen, er baseret på fremskrivninger. Fremskrivningerne er udarbejdet på baggrund af historiske data om udviklingen på kommuneniveau i kombination med lokalprognosemodellen SAM-K (Social Accounting Matricer for Kommuner) og Finansministeriets makroøkonomiske prognoser for landets udvikling (bl.a. ADAM).

Fremskrivningen er udtryk for en 'alt andet lige' betragtning og giver et bud på, hvordan virkeligheden kan komme til at se ud, hvis situationen og forudsætningerne ikke ændres.

Analysen peger på områder, hvor udviklingen i Østdanmark kan tage en uønsket retning, såfremt der ikke sættes ind med justeringer af udviklingen. Samtidig identificerer analysen de steder, hvor det er vigtigt at påvirke den forventede udvikling. Fremskrivningerne kan således være et afsæt for at drøfte den erhvervs- og beskæftigelsespolitiske dagsorden i Østdanmark.

Hvordan fremkommer overudbuddet af ufaglærte i modellen?

Analysens resultater fremkommer ved at analysere de forhold, der påvirker udviklingen på sigt.

Strukturel udvikling: Historisk har strukturelle forhold på arbejdsmarkedet medført, at udbuddet af ufaglært arbejdskraft er faldet, samtidig med, at virksomhedernes efterspørgsel på uddannet arbejdskraft er steget. De kommende år forventes udbuddet ikke længere at falde i samme tempo, og resultatet kan blive et overudbud af ufaglært arbejdskraft på arbejdsmarkedet i Østdanmark.

Konjunktursituationen: Konjunkturuomslaget medførte, at ufaglært arbejdskraft i større stil blev afskediget fra 2008 til i dag. Faldet i de ufaglærtes beskæftigelse forventes ikke at blive rettet op. Derimod forventes efterspørgslen på ufaglært arbejdskraft fortsat at falde.

Politiske beslutninger: Politiske beslutninger kan påvirke arbejdsmarkedet og erhvervsudviklingen. Så snart en politisk beslutning er truffet, bliver de forventede konsekvenser indregnet i modellen.

Der ligger en dokumentationsrapport til grund for denne pjece, som kan findes på de to regioners hjemmesider. For en nærmere gennemgang af metoden bag fremskrivningerne henvises til rapportens metodeafsnit.

KOMMUNERNE I ØSTDANMARK OPDELT PÅ LANDSDELE

KØBENHAVN BY:

København, Frederiksberg, Dragør, Tårnby

KØBENHAVNS OMEGN:

Ballerup, Brøndby, Gentofte, Gladsaxe, Glostrup, Herlev, Albertslund, Hvidovre, Høje-Taastrup, Lyngby-Taarbæk, Rødovre, Ishøj, Vallensbæk

NORDSJÆLLAND:

Furesø, Allerød, Fredensborg, Helsingør, Hillerød, Hørsholm, Rudersdal, Egedal, Frederikssund, Halsnæs, Gribskov

BORNHOLM:

Bornholm, Christiansø

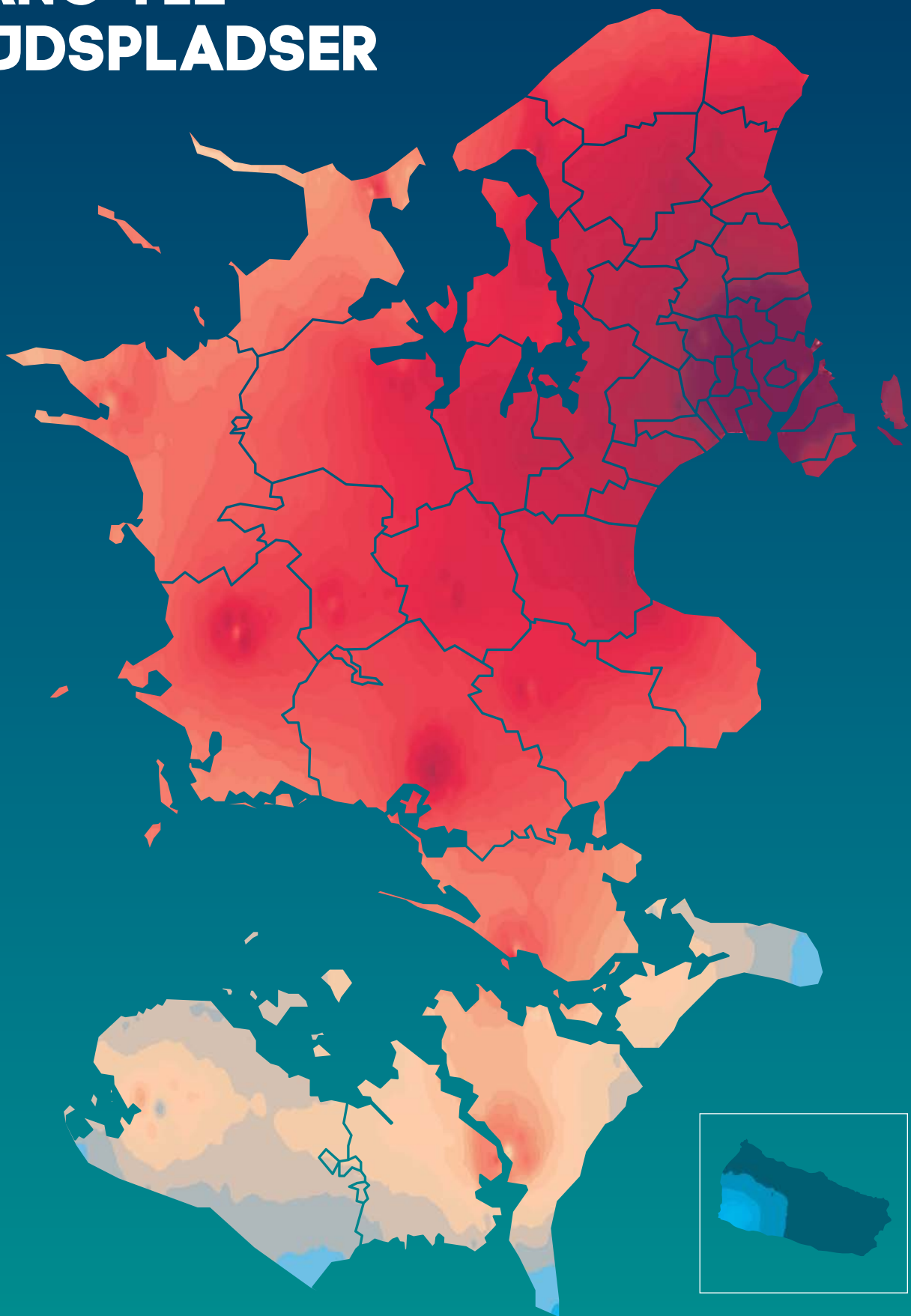
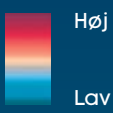
ØSTJÆLLAND:

Greve, Køge, Roskilde, Solrød, Lejre

VEST OG SYDSJÆLLAND:

Odsherred, Holbæk, Faxe, Kalundborg, Ringsted, Slagelse, Stevn, Sorø, Lolland, Næstved, Guldborgsund, Vordingborg

ADGANG TIL ARBEJDSPLADSER

Udgivet i 2012 af
Det tværregionale
analysesamarbejde i Østdanmark

Redaktion

Daniel Vizel, Region Sjælland,
Region Hovedstaden,
Beskæftigelsesregion Hovedstaden & Sjælland
og Bornholms Regionskommune

Kontakt

Region Sjælland
Afdeling for Regional Udvikling
Alléen 15, 4180 Sorø
Tlf. 70 15 50 00

Tekst og design

Operate A/S

Fotos

iStockPhoto s. 13.
Øvrige fotos af Kristian Brasen og
Martin Foldgast – venligst udlånt fra
Projekt Job og Uddannelse i
Øresundsregionen.

Oplag

500 eks.

Tryk

Rosendahls-Schultz Grafisk A/S

Regionaløkonomiske perspektiver – arbejdsmarked og erhverv frem til 2024 er en i rækken af analyser, der er udarbejdet i det tværregionale analysesamarbejde mellem Region Hovedstaden, Region Sjælland, Bornholms Regionskommune og Beskæftigelsesregion Hovedstaden og Sjælland.

Formålet med samarbejdet er at skabe viden om udviklingen inden for erhverv og arbejdsmarked i de kommende år i Østdanmark. Målet er at få indblik i de udfordringer og potentialer, der kan identificeres på det østdanske arbejdsmarked.

www.regionh.dk
www.regionsjaelland.dk